

Leiden

Bodemonderzoek in Leiden 18

Inventariserend Veldonderzoek

Stadhuisplein

Colofon

Bodemonderzoek in Leiden 18

Inventariserend Veldonderzoek Stadhuisplein

Opdrachtgever: Gemeente Leiden

Projectleider: drs. C.R. Brandenburgh

Projectmedewerkers: drs. M. van Nie, B.M. Gumbert,
drs. R. van Oosten

Datum: november 2006

Auteur: drs. C.R. Brandenburgh

Eindredactie: Mw. M. Sistermans

Ontwerp & lay-out: Stadsdrukkerij

Foto's en tekeningen: Gemeente Leiden, tenzij anders vermeld

ISBN-10: 90-74240-09-7

ISBN-13: 978-90-74240-09-3

© Gemeente Leiden

Dienst Bouwen en Wonen

Bureau Monumenten en Archeologie

Postbus 9100

2300 PC Leiden

november 2006

Bodemonderzoek in Leiden 18

Inventariserend Veldonderzoek Stadhuisplein
C.R. Brandenburg

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Situering van de onderzoekslocatie
 - 1.2 Organisatie en dankwoord
2. Onderzoeksgeschiedenis en archeologische verwachting
 - 2.1 Bureauonderzoek
 - 2.2 Archeologisch veldonderzoek
 - 2.3 Archeologische verwachting
3. Doelstellingen
4. Methoden van onderzoek
5. Resultaten
 - 5.1 Bewoningssporen uit de 15e tot 18e eeuw
 - 5.1.1 Huis 3
 - 5.1.2 Huis 4
 - 5.1.3 Huis 5
 - 5.1.4 Huis 6
 - 5.1.5 Huis 7
 - 5.1.6 Datering en fasering van de huizen
 - 5.1.7 De sporen in werkput 2
 - 5.2 De oudere sporen en ophogingslagen
 - 5.3 De vondsten
 - 5.3.1 Aardewerk
 - 5.3.2 Overige vondsten
6. Waardestelling en selectieadvies
 - 6.1 Fysieke kwaliteiten van de vindplaats
 - 6.2 Inhoudelijke kwaliteiten van de vindplaats
 - 6.3 Selectieadvies
7. Samenvatting

Literatuur

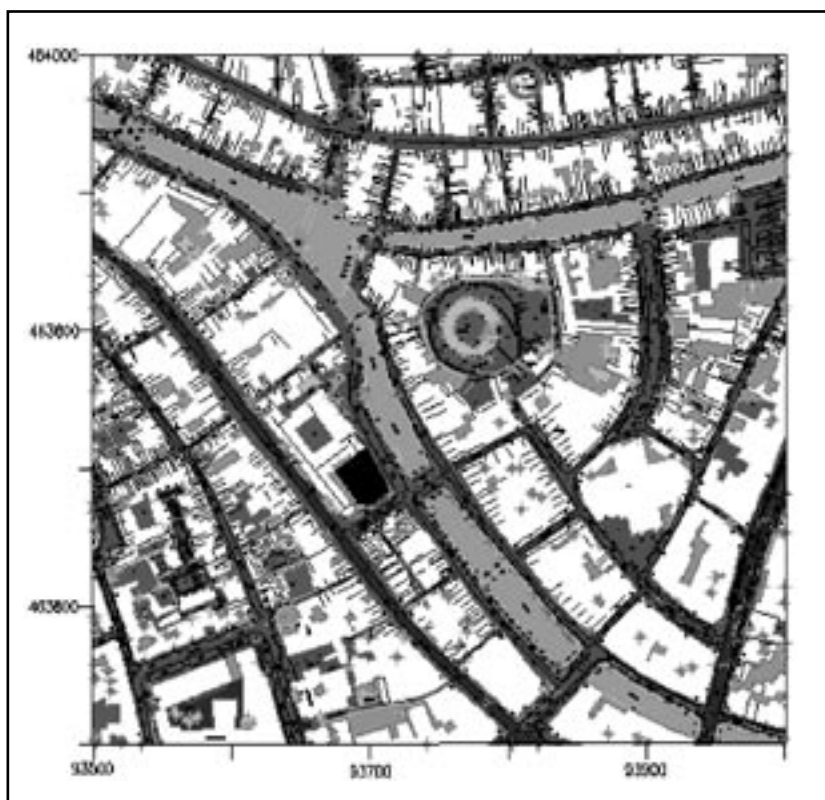
Bijlagen:

1. Bewoners van de huizen ter plaatse van het Stadhuisplein
2. Spoordateringen
3. Aardewerkdeterminatie

1. Inleiding

In de periode tussen 23 februari en 5 maart 2004 is door het bureau Monumentenzorg & Archeologie van de gemeente Leiden een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op het Stadhuisplein te Leiden.

De aanleiding voor het onderzoek was de geplande bouw van een fietsenkelder op deze locatie en de aangrenzende Vismarkt. Op basis van archeologisch onderzoek in de directe omgeving gold voor het terrein een hoge verwachting voor de aanwezigheid van nederzettingssporen daterend vanaf de 12e eeuw. De beoogde ingrijpende bouw ter plaatse zal ertoe leiden dat deze archeologische resten voorgoed verdwijnen. Om deze reden is besloten in een vroeg stadium over te gaan tot een inventariserend veldonderzoek waarmee het bestaande verwachtingsmodel getoetst kan worden. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen vervolgens aanbevelingen worden gedaan t.a.v. maatregelen die gericht zijn op het behoud van de aanwezige archeologische resten.

Afb. 1. De onderzoekslocatie is in zwart aangegeven.

Administratieve gegevens

Opdrachtgever:	Gemeente Leiden
Uitvoerder:	Gemeente Leiden, Dienst Bouwen en Wonen, bureau Monumentenzorg & Archeologie
Onderzoeksmeldingsnummer:	5985
Gemeente, plaats:	Leiden
Toponiem:	Stadhuisplein
Kaartblad:	30F
Coördinaten:	93.690 / 463.710 93.710 / 463.680 93.675 / 463.700 93.700 / 463.670
Datum uitvoer:	23 februari t/m 5 maart 2004
Projectcode:	04SPL
Beheer en plaats documentatie:	Archeologisch Centrum gemeente Leiden Hooglandsekerkgracht 17 2312 HS Leiden
Beheer en plaats vondsten:	idem.

1.1 Situering van de onderzoekslocatie

Het Stadhuisplein wordt begrensd door de Koornbrugsteeg, de Vismarkt en het Stadhuis aan de Breestraat en beslaat een oppervlak van ca. 30x30 meter. Het gebied is bestraat en wordt gebruikt als terras en als standplaats voor een deel van de markt (twee maal per week). De vismarkt is eveneens onderdeel van het plangebied, maar is buiten het onderzoek gelaten omdat hier in het verleden al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden op basis waarvan een waardetelling kan worden gemaakt. De onderzoekslocatie ligt op de zuidoever van de Oude Rijn. De Oude Rijn is ter hoogte van Leiderdorp gesplitst in een noordelijke en een zuidelijke arm die direct ten westen van de onderzoekslocatie weer bijeenkomen. Oorspronkelijk lag de onderzoekslocatie in de stroomgordel van de Rijn. Het terrein is in de late middeleeuwen vanaf de Breestraat ontgonnen en in gebruik genomen als bouwblok.

1.2 Organisatie en dankwoord

Het onderzoek is uitgevoerd door het bureau Monumentenzorg & Archeologie van de gemeente Leiden. De werkzaamheden werden uitgevoerd door drs. C. Brandenburgh (projectleiding), drs. M. van Nie (veldarcheoloog), B. Gumbert (sr. veldtechnicus) en drs. R. van Oosten (veldtechnicus),

De volgende vrijwilligers en studenten boden bij toerbeurt hun hulp aan: A. Aarts, D. van Baardewijk, J. van Eerden, T. van der Laan, H. van Oort, M. Sistermans, C. van Velzen, W. de Winter en D. Young. Ondanks kou, regen en sneeuw kon het veldteam vrijwel dagelijks op hun hulp rekenen.

Afb. 2. De opgraving vond plaats onder winterse weersomstandigheden.

Drs. E. Orsel en Drs. J. Dröge (beiden bouwhistorici) leverden welkome bijdragen bij het documenteren van de bouwelementen. Dhr. W. van der Laan (Vastgoed Informatie Centrum, gemeente Leiden) was verantwoordelijk voor de inmetingen van het meetsysteem in het RD-stelsel.

2. Onderzoeksgeschiedenis en archeologische verwachting

2.1 Bureauonderzoek

Voorafgaand aan het inventariserend veldonderzoek is door de gemeente Leiden, bureau Monumentenzorg & Archeologie een bureaustudie uitgevoerd.¹ Op basis van historische bronnen en publicaties, oude kaarten en de resultaten van archeologisch onderzoek in de directe omgeving is in beeld gebracht welke bewoningssporen in het gebied aanwezig kunnen zijn.² Leiden is ontstaan als een klein dijkdorp op de zuidelijke oever van de Rijn. In welke periode de eerste activiteiten plaatsvonden aan de Rijnsoever is niet precies bekend. Het gebied tussen de dijk en de Rijn is vermoedelijk al aan het einde van de 12e eeuw opgehoogd en in gebruik genomen. Bodemvondsten in dit gebied bevestigen dit beeld. Op de plaats van het stadhuisplein hebben in ieder geval vanaf de 14e eeuw gebouwen en huizen gestaan. Uit historische bronnen is namelijk bekend dat in 1381 het eerste stadhuis en een blok van 20 huizen daar omheen bij een stadsbrand verloren gingen. Het is echter niet uit te sluiten dat dit gebied al in de 13e eeuw deels bebouwd werd. De exacte invulling van het gebied in de eerste eeuwen na de landaanwinst is niet bekend. Waarschijnlijk zijn de percelen aan de Breestraat in de richting van de Rijn verlengd. Het is onduidelijk of de nieuwe huizen meteen met de voorzijde naar het water gebouwd werden. Door de geringe perceelsbreedte bleef er geen ruimte over voor dienstgangen (zgn. waterstegen) vanaf de huizen aan de Breestraat naar de Rijn (zoals in het noordelijk deel van de Breestraat wel aanwezig waren). Door de aanleg van stegen evenwijdig aan de Breestraat en Rijn werd hiervoor een oplossing geboden. De achterhuizen van de bebouwing aan de Breestraat kwamen op deze stegen uit. Ter hoogte van het Stadhuisplein was dit de Torensteeg. Deze verdwenen steeg ligt onder de zuidelijke vleugel van het Stadhuis.

Pas uit het eind van de 16e eeuw zijn kaarten bekend waarop de bebouwing langs de Breestraat en Rijn in detail is weergegeven (afb. 3).

Eveneens uit die periode zijn gegevens bekend over de bewoners van de panden. Bronnen voor deze gegevens zijn:

1. De Volkstelling van 1581 waarin is opgenomen de samenstelling van huishouden en de herkomst en het beroep van de hoofdbewoner.³
2. Het belastingregister 'Vetus' van 1585.⁴
3. Het 'Oudt-Belastingboek' van 1601-1646.⁵

Afb. 3. Uitsnede uit het grachtenboek RAL, SAIL, nr. 4480, Grachtenboek 1583-1589

¹ Samengevat in startnotitie archeologie Stadhuisplein, 28 november 2003, bureau Monumenten & Archeologie Gemeente Leiden.

² Zie o.a. Bodemonderzoek in Leiden 1978, 1980, 1981, Van Oerle 1975, Moerman 1979, Droge 2001.

³ Regionaal Archief Leiden (RAL), SAIL, nr. 1074.

⁴ RAL, SAIL, nr. 6789.

⁵ RAL, SAIL, nr. 6754-6755.

Afb. 4. Kadastraal minuut
1829/1830

Enkele overzichtskaarten van Leiden zijn bekend uit dezelfde periode. Op deze kaarten is Leiden in vogelvlucht of perspectief weergegeven. De kaarten van Jacob van Deventer (1560), Johannes Liefvrick (1578), Pieter Bast (1600) en J. Blaeu (1646) geven kleine verschillen weer in de bebouwing ter plaatse van het Stadhuisplein.

Tot slot is een schilderij bekend uit omstreeks 1600 waarop de rij huizen aan de Vismarkt is weergegeven met ervoor het drukke marktlevens dat zich hier afspeelde. Van recenter datum zijn de gegevens die zijn weergegeven in het Kohier Wanthuis 1748/1749⁶, het Volkstelling-register uit 1849⁷, IJdo's adresboek voor Leiden uit 1929/1930 en de kadastrale minuutkaart uit 1829/1830 (afb. 4). In bijlage 1 vindt u een samenvatting van bovenstaande bronnen voor de panden in de zone van het Stadhuisplein.⁸

Bij de stadhuisbrand in 1929 ging een groot deel van het bouwblok in vlammen op. De panden op het huidige stadhuisplein werden kort daarna gesloopt waarna het enkele jaren duurde voordat werd overgegaan tot herinrichting van het gebied.

2.2 Archeologisch veldonderzoek

In de directe omgeving van het stadhuisplein is in het verleden al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Zo werd in de jaren 1979-1981 de aanleg van rioleringen in de Marktenroute waaronder ook de Vismarkt en het vernieuwen van de walmuren archeologisch begeleid. Bij deze werkzaamheden werden uit de ophogingslagen die zijn aangebracht bij de ontginning van de Rijnsoever vele vondsten geborgen die te dateren zijn in de 12e en 13e eeuw.⁹ In 1981 werd in de Breestraat, direct voor het stadhuis, een kleine opgraving uitgevoerd. Dit onderzoek gaf o.a. inzicht in de ouderdom en fasering van de dijkweg en de nederzetting die hier ontstond.¹⁰

2.3 Archeologische verwachting

Het nieuwe stadhuis (gebouwd in de periode 1934-1940) is onderheid en onderkelderd waardoor het bodemarchief geheel is verdwenen. Aan de achterzijde van het stadhuis, ter plaatse van het huidige Stadhuisplein, was de verwachting dat het bodemarchief redelijk goed bewaard is gebleven doordat er na de Stadhuisbrand nooit opnieuw gebouwd is. Op basis van eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving werden hier bewoningssporen verwacht daterend vanaf de 12e eeuw. De verwachtingen t.a.v. de kwaliteit en aard van de aanwezige archeologische resten waren hoog. Vanaf een diepte van 0,5 meter beneden maaiveld werden bouwsporen verwacht behorende tot de huizen die hier vanaf de 16e/17e eeuw tot aan de stadhuisbrand hebben gestaan. Vondstmateriaal uit deze fase werd niet verwacht aangezien de panden bij de sloop reeds waren ontruimd. Ook van de bewoningsfasen voorafgaand aan de 16e eeuw konden nog bouwresten aanwezig zijn. Uit archeologisch onderzoek in de

⁶ RAL, SAIL, nr. 7562-7563.

⁷ RAL, SAIL, nr. 1129.

⁸ Van Oerle 1975, p. 322-323 en Moerman 1979.

⁹ Bodemonderzoek in Leiden 1978, p. 19-20; Bodemonderzoek in Leiden 1980, p. 16-17. Bodemonderzoek in Leiden 1981, p. 20.

¹⁰ D.P. Halewas 1981.

omgeving is bekend dat de ondergrond waarop de huizen zijn gebouwd uit meerdere zeer vondstrijke ophogingslagen bestaat.

Voor het tracé van de Vismarkt, dat eveneens binnen de grenzen van de toekomstige parkeerkelder valt, is de verwachting gebaseerd op de archeologische begeleiding van de aanleg van riolen en het vernieuwen van de walmuren. Bij deze begeleiding is vastgesteld dat het bodemarchief gaaf en vondstrijk is. Uitzondering is een strook van 3 meter grenzend aan de walmuren alsmede een strook van 2,5 meter ter plaatse van het riool. Deze zone's zijn verstoord tijdens de vernieuwing van de walmuren en de aanleg van het riool.

3. Doelstellingen

Het inventariserend onderzoek op het Stadhuisplein had als doel inzicht te verkrijgen in de verstoringsgraad van het terrein en de bewaringscondities van aanwezige archeologische resten. Daarnaast diende het onderzoek tot inzicht te leiden in de aard, omvang, datering en complexiteit van aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moest resulteren in een waardestelling van het terrein op basis waarvan de consequenties t.a.v. planning en kosten van eventuele beschermende maatregelen (in situ of ex situ) konden worden bepaald. Tot slot moest het proefonderzoek inzicht verschaffen in de aanwezigheid van muurresten of vloeren die bij het aanbrengen van damwanden t.b.v. de bouw van de fietsenstalling een belemmering zouden kunnen vormen.

4. Methoden van onderzoek

Het plangebied bestaat uit het Stadhuisplein en een deel van de Vismarkt. Aangezien in het tracé van de Vismarkt al voldoende archeologisch onderzoek is uitgevoerd om voor dit deel van het plangebied een waardestelling te kunnen maken, is hier geen aanvullend onderzoek gedaan. Het huidige inventariserend veldonderzoek is daardoor beperkt gebleven tot het Stadhuisplein. Uitgaande van een zo min mogelijk destructieve werkwijze is ervoor gekozen om een tweetal smalle proefsleuven te graven op het plein.

Werkput 1 is noordwest-zuidoost georiënteerd (afmetingen: 3x27 meter). Deze eerste werkput is zodanig aangelegd dat het achterste deel van de huizenrij die aan de Vismarkt heeft bestaan in de put zou vallen. Op basis van het kadastraal minuutplan van 1829 was bekend waar deze grens lag, namelijk in het verlengde van de achtergevels van de nog bestaande bebouwing aan de overzijde van de Koornbrug steeg. Werkput 1 is doorgetrokken tot aan de gevel van het Stadhuis. Dit was nodig om vast te stellen in hoeverre er nog resten van bebouwing aanwezig waren op de plaats waar de damwanden t.b.v. de bouw van de toekomstige fietsenkelder geplaatst moeten worden.

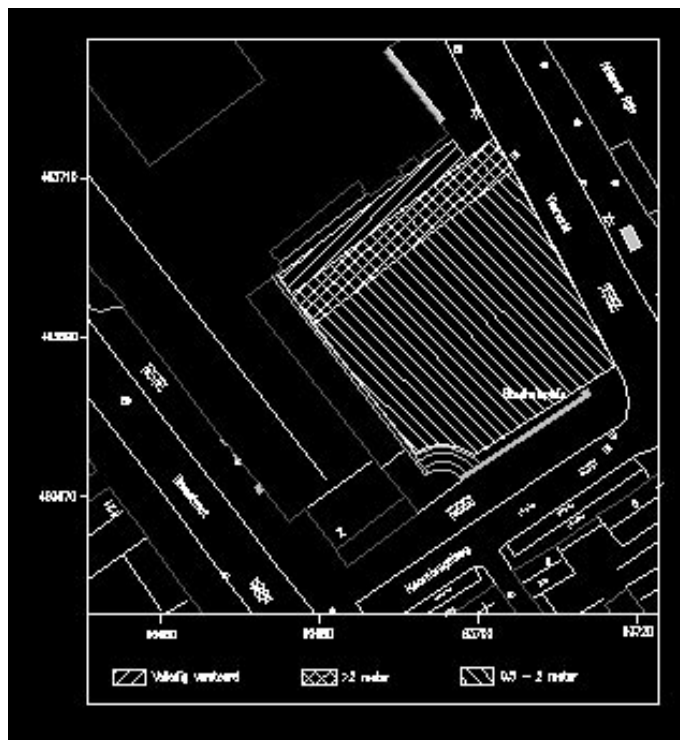
De tweede werkput is aangelegd haaks op werkput 1 langs een van de oorspronkelijke perceelsgrenzen. Met deze kleinere werkput (2x7 meter) werd geprobeerd inzicht te krijgen in de mate van bebouwing op de achtererven van de huizen. Ook deze werkput is, met hetzelfde doel als bij werkput 1, doorgetrokken tot de gevel van het stadhuis.

De putten zijn niet geheel verdiept tot de natuurlijke ondergrond. Slechts op een tweetal plaatsen zijn diepere vlakken aangelegd om inzicht te krijgen in de diepte en complexiteit van de stratigrafie. De aanlegdiepte van het eerste vlak was afhankelijk van de dikte van de verstoorde bovengrond. In werkput 1 was dit ca. 1,5 meter, in werkput 2 slechts 0,6 meter onder maaiveld. De sleuven zijn laagsgewijs tot deze diepte ontgraven waarna het eerste vlak is gedocumenteerd. Plaatselijk zijn de werkputten verder verdiept, waarbij verschillende vlakken zijn gedocumenteerd. Zodra het opkomend grondwater verder vlaksgewijs verdiepen verhinderde, is met behulp van een guts onderzocht hoe diep de stratigrafie van antropogene pakketten doorliep.

De werkputten zijn ingemeten t.o.v. een lokaal meetsysteem. De hoofdmeetlijn liep parallel aan werkput 1 en is ingemeten in het Rijksdriehoeksnet door medewerkers van het Vastgoed Informatie Centrum van de gemeente Leiden. Vlakken zijn getekend (1:20) en gefotografeerd. NAP-hoogtes zijn van alle vlakken en sporen ingemeten. Lagen, bouwelementen en

5.1 Bewoningssporen uit de 15e tot 18e eeuw

Tijdens het onderzoek zijn in werkput 1 de funderingen en kelders aangetroffen van een vijftal huizen (afb. 16). Vanaf de Koornbrugsteeg zijn de huizen naar het noordwesten toe genummerd van 1 t/m 7. De huizen 1 en 2 vielen buiten de opgravingsput. Doordat de bovengrond in dit deel van het terrein tot een diepte van 1,5 tot 1,8 meter beneden maaiveld (0,80 – NAP) verstoord was, waren slechts de onderste bouwlagen nog aanwezig. Dit niveau bestond uit (kelder-)vloeren en muren. Op de meeste plaatsen is het vlak niet verder verdiept waardoor de onderzijde van de funderingen niet altijd is vrij gelegd.

Afb. 6. Verstoringen ter plaatse van het Stadhuysplein.

5.1.1 Huis 3

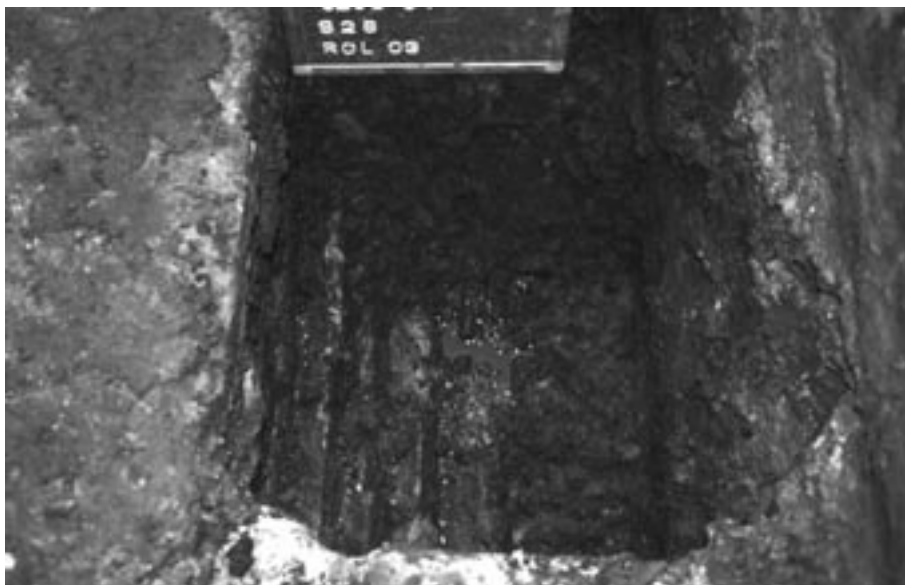
Huis 3 lag slechts gedeeltelijk in de opgravingsput. Eén meter van de achtermuur en de noordelijke zijmuur werden aangetroffen. Hierdoor was de breedte van het huis niet te bepalen. De achtermuur is 1,5 steens dik; baksteenformaat 23x11x6. De zijmuur tussen huis 3 en 4 is in verband gemetseld met de achtermuur van huis 3. Deze muur is 2 steens dik en eveneens opgebouwd uit bakstenen met formaat 23x11x6. Er zijn meerdere vloerniveaus waargenomen in huis 3. Het bovenste niveau bestaat uit rode geglaazuurde plavuizen (formaat 22x?x3) op een vloer van rode bakstenen. Onder de bakstenen vloer bevond zich een klinkerniveau (formaat ?x9x5). Hieronder lag weer een plavuizen vloer (formaat 16x16x3).¹¹

5.1.2 Huis 4

De breedte van huis 4 is 3,90 meter. Het huis deelt de linkerzijmuur met huis 3. De rechterzijmuur (aan de kant van huis 5) is 2 steens dik (hele bakstenen, formaat 23x11,5x4,5) en is in verband gemetseld met de achtermuur (1,5 steens dik, zelfde baksteenformaat). Aan de zijde van huis 3 is de achtermuur ingewerkt in de zij- en achtermuur van huis 3. Opvallend is eveneens dat de achtermuur van huis 4 meerdere (4) versnijdingen heeft aan de buitenzijde terwijl die van huis 3 dat niet heeft (afb. 7). Huis 4 is dus tegen huis 3 aan gebouwd, maar of dit daadwerkelijk duidt op een verschillende bouwphase is niet te zeggen. Het is evengoed mogelijk dat beide huizen vrij snel na elkaar zijn gebouwd.

60 cm uit de zijmuur met huis 5 is een toegang aanwezig. Het betreft een 70 cm brede doorgang die schuin afloopt naar het vloerniveau. De zijmuren van deze toegang (1 steens

¹¹ Spoornummers: zijmuur (S29/30), achtermuur (S32), vloerniveaus (SS47, 48, 50, 51 en 63).

Afb. 7 Versnijdingen aan de buitenzijde van de achtermuur

Afb. 8. Doorgang in de achtermuur van huis 4.

dik, baksteenformaat 19x9x4,5) staan koud tegen de achtermuur aan. Ze zijn voorzien van klamlagen, die vervolgens zijn bepleisterd. De vloer van de toegang bestaat uit bakstenen van hetzelfde formaat als de zijmuurtjes (afb. 8). De binnenzijde van de achtermuur en zijmuren zijn eveneens voorzien van klamlagen en geheel bepleisterd.

Aangezien het vlak in dit huis verder verdiept is om inzicht te verkrijgen in de onderliggende stratigrafie, zijn ook de verschillende vloerniveaus in detail gedocumenteerd.

De bovenste vloer bestaat uit plavuizen (formaat 19x19x2,5) en loopt naar het oosten toe af (afb. 9). Tussen de muren en de vloer zit een ruimte van ca. 6 cm. Onder de plavuizen ligt een ondervloer van rode bakstenen (formaat 20x9,5x4). Deze vloer is zeer hard en voorzien van een sterk voegsel. Hieronder ligt wederom een vloer van bakstenen (formaat 20x10x4) maar deze heeft geen voegsel. Bovenstaande drie niveaus worden als één vloerfase beschouwd waarbij de twee baksteenvloeren als tussenvloer fungeerden voor de plavuizen vloer. Het tweede vloerniveau bestaat uit bakstenen (afb. 10; formaat 19x8,5x4). Ook deze vloer

loopt naar het oosten toe af. De smalle ruimte tussen de vloer en de muren is met voegsel dicht gewerkt. Onder deze vloer ligt wederom een ondervloer van bakstenen (formaat 19x7x5). De derde vloer bestaat uit bakstenen (formaat 20x9x4).¹²

Afb. 9. De plavuizen vloer in huis 4.

Afb. 10. Bakstenen vloerniveau in huis 4.

¹² Spoornummers: achtermuur (S28 en 56), zijmuur tegen huis 5 (S21), klamplagen tegen zijmuren en achtermuur (S22 t/m 25), zijmuren toegang (S17 en 57) met klamplagen (S26 en 27), vloer in toegang (S16 en 105), bovenste vloer (S15, 53, 54), middelste vloer (S55, 58), oudste vloer (S59)

5.1.3 Huis 5

Huis 5 is 5,40 meter breed en langer dan de hiervoor beschreven huizen: de achtermuur is in werkput 1 niet aangetroffen. De linkerzijmuur (aan de zijde van huis 4) is 2,5 steens dik (baksteenformaat 23x11x5) en is tegen de zijmuur van huis 4 aan gebouwd. Daar waar een gat was ontstaan in de muur van huis 4, is deze met wat extra fragmenten baksteen in de muur van huis 5 opgevuld. Stratigrafisch lijkt het er dus op dat huis 5 jonger is dan huis 4. Dit hoeft echter niet te betekenen dat er daadwerkelijk sprake is van verschillende bouwfases. Het is evengoed mogelijk dat beide muren vrijwel gelijktijdig zijn opgetrokken waarbij schoonheidsfoutjes in de ene muur direct konden worden opgevuld met een kleine uitbouw in de andere muur. De rechterzijmuur van huis 5 is 2 steens dik (baksteenformaat 24x12x6). Haaks op deze

zijmuur is een muurfragment er koud tegen aan gezet (afb. 11). Het betreft een 2,5 steens dikke muur van 1,30 meter lengte. Deze muur is veel ondieper gefundeerd, heeft een kleiner baksteenformaat (19x9x4) dan de zijmuren en is vermoedelijk jonger. Rondom dit muurfragment zijn uitbraaksleuven aanwezig waarbij de vloer van huis 5 deels is weggebroken, ten behoeve van de bouw van deze muur.

Afb. 11. Muur, haaks gebouwd tegen de zijmuur.

De vloer bestaat grotendeels uit bakstenen van verschillende afmetingen en veel breuksteen (afb. 12). Plaatselijk waren plavuizen aanwezig (formaat 22x25x?). Op deze vloer lag het restant van een klinkerstraatje (afb. 13). Deze klinkers (formaat 20x8x4) lagen op een vleilaag van geel zand. Het is niet duidelijk of dit klinkerniveau gelijktijdig is met de ondiep gefundeerde muur die haaks op de zijmuur staat. Een stratigrafische relatie tussen beiden is niet vastgesteld.¹³

Afb. 12 De vloer van huis 5.

¹³ Spoornummers zijmuren (S19 en 37), muur haaks op zijmuur (S35), Vloer (S33, 34 en 42), straatniveau (S62)

Afb. 13. Restant van een klinker-niveau.

5.1.4 Huis 6

Huis 6 is ongeveer 6 meter breed. De achtermuur van huis 6 (baksteenformaat 23x11,5x5,5, zowel hele bakstenen als breukstenen) is afgekapt en lijkt oorspronkelijk doorgelopen te hebben. Op de zijmuur van huis 5 zijn echter geen uitbraaksporen zichtbaar. Het is onduidelijk tot waar de achtermuur van huis 6 doorliep. Een zijmuur of een uitbraakspoor hiervan is aan deze zijde niet aanwezig. Tussen de zijmuur van huis 5 en de resterende vloerniveaus van huis 6 zit een ruimte van maximaal 60 cm. Mogelijk deelde huis 6 de zijmuur met huis 5 of was er een smalle steeg of een osendrop tussen de huizen.

De rechterzijmuur wordt gedeeld met huis 7 en is 4-steens dik (zelfde baksteenformaat maar opvallend veel breuksteen; afb. 14). De achtermuur van huis 6 is ingetand in deze zijmuur.

Afb 14: De zijmuur tussen huis 6 en 7.

In het huis ligt een bolle vloer met goten die naar het noordwesten toe afloopt. De vloer bestaat uit meerdere formaten en kleuren bakstenen (19x9x4,5; 20x10,5x?; 23x11,5x5,5). In de meeste gevallen zijn hele bakstenen gebruikt maar daarvan zijn er veel in situ gebroken. Het zuidoostelijk deel van de vloer is verzakt en deels weggebroken en gerepareerd. Op één plaats is hiervoor een stuk natuursteen gebruikt. Stratigrafisch jonger is een gemetselde goot die is afgedekt met leistenen platen. De goot is 60 cm breed en staat koud tegen de achtermuur aan. Vanaf deze achtermuur loopt de goot vrij steil naar beneden en wordt daarna vlakker. Het gebruikte baksteenformaat is 19,5x9,5x4. Bij de bouw van deze goot zijn stukken van de vloeren weggebroken (afb. 15).¹⁴

Afb. 15. De goot in huis 6.

5.1.5 Huis 7

De breedte van huis 7 is niet vastgesteld aangezien het grootste deel hiervan bij de bouw van het huidige stadhuis is weggebroken. Uitsluitend de linkerzijmuur aan de kant van huis 6 (zie boven) en een stuk van de achtermuur zijn nog aanwezig. Deze 1,5 steens dikke achtermuur staat koud tegen de zijmuur maar heeft een zelfde baksteenformaat (23x11,5x5,5).¹⁵

5.1.6 Datering en fasering van de huizen

De huizen zijn gedateerd aan de hand van de gebruikte baksteenformaten en onderlinge stratigrafie (afb. 16). Middels bouwhistorisch onderzoek is in Leiden vastgesteld wat de gebruiksperiode van de verschillende baksteenformaten is geweest. Grofweg geldt de regel: hoe groter de baksteen, hoe ouder.¹⁶ Alle huizen zijn op basis van het baksteenformaat (23x11x5-6 en 24x12x6) te plaatsen in de periode 1350-1400. Huis 4 is tegen huis 3 aangebouwd en is daardoor stratigrafisch jonger. De kleine steenmaat van de toegangspartij in de achtermuur van huis 4 (19x9x4,5) komt gedurende een lange periode voor en is daardoor moeilijker te dateren. Ook de bakstenen vloerniveaus zijn gemaakt van bakstenen van een formaat dat lange tijd gebruikt is.

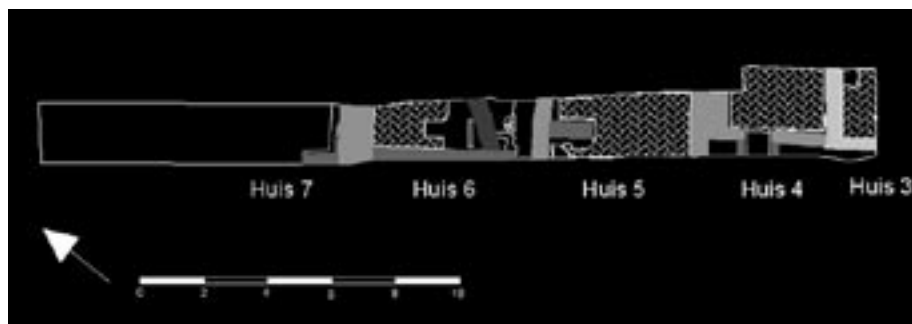
De fasering van de huizen 5, 6 en 7 is onbekend. Huis 5 is waarschijnlijk gelijktijdig met huis 4 opgetrokken. De achtermuren van huis 6 en 7 zijn stratigrafisch jonger dan de zijmuur die deze huizen delen. De achtermuren zijn respectievelijk ingetand in of staan koud tegen deze zijmuur.

¹⁴ Spoornummers achtermuur en zijmuur (S12, 13), vloer (S14, 40 en 52), goot (S4 t/m 6)

¹⁵ Spoornummers zijmuur en achtermuur (S13, 39)

¹⁶ Orsel in prep.

Afbeelding 16: Overzichtsplattegrond van de huizen in werkput 1.

5.1.7. De sporen in werkput 2

Daar werkput 2 van veel beperkter omvang was en op het achtererf van de huizen heeft gelegen, zijn hier veel minder resten van muren aangetroffen (afb 17). Slechts één muur (afb. 18; baksteenformaat 23,5x11,5x4, te dateren in de periode 1350-1400) werd gedocumenteerd alsmede een aantal losse baksteenrijen. De muur ligt in het verlengde van de rechterzijmuur van huis 5. Tot slot werd in het profiel op een diepte van 69 cm – NAP een gewelfd riool aangetroffen dat wegens instortingsgevaar niet kon worden gedocumenteerd.

Afb. 17. Sporenoverzicht werkput 2.

Afb 18. Muur in werkput 2.

5.2 De oudere sporen en ophogingslagen

Direct onder het steenbouwniveau werden in werkput 1 tot een diepte van 2,30 meter – NAP ophogingspakketten aangetroffen bestaande uit veen, klei en mest. Deze lagen bleken zeer vondstrijk en de vondsten, ook de organische, zijn goed geconserveerd. Zo werden o.a. veel botresten en stukjes leer aangetroffen. Op basis van het aardewerk konden deze lagen ge-

dateerd worden in de periode 1150-1300. Oorspronkelijk heeft de top van bovengenoemde ophogingspakketten veel hoger gelegen. In een van de profielen werd het pakket al op een hoogte van 0,17 – NAP vastgesteld; de top van het pakket was ook hier vergraven en kon daardoor niet worden vastgesteld.

In werkput 2 werd al op een diepte van 0,22 +NAP het niveau van venige en kleiige, vondstrijke pakketten aangetroffen. Dit niveau was plaatselijk vergraven t.b.v. de bouw van muren die in een later stadium weer grotendeels zijn gesloopt. Ook hier liep de stratigrafie ophogingspakketten door tot ca. 2,5 meter – NAP. De lagen liggen hier onder een grote hoek naar beneden alsof ze in een steile oeverzone zijn gestort. Op enkele plaatsen in werkput 2 zijn houten palen aangetroffen. Het was echter niet mogelijk vast te stellen in hoeverre deze houten palen bij een beschoeiing of een andere structuur behoorden.

5.3 De vondsten

Het meerendeel van de vondsten is afkomstig uit de ophogingslagen onder de steenbouw-fase. Aangezien slechts op een beperkt aantal plaatsen tot dit niveau is verdiept, is het aantal vondsten vrij gering. In de verstoorde bovengrond waren eveneens vondsten aanwezig maar deze zijn, na een spotdating in het veld, niet verzameld.

5.3.1 Aardewerk

Uit de ophogingslagen zijn 160 stuks aardewerk verzameld (1589 gram). Het aardewerk is alleen gedetermineerd op type en waar mogelijk gedateerd (zie bijlage 2 en 3 voor de resultaten van de aardewerkdeterminatie).

Type	Aantal	Gewicht
Andenne	34	518
Hoogversierd	1	3
Kogelpot	19	77
Paffrath	61	611
Pingsdorf	16	113
Proto-steengoed	14	143
Onbekend	5	27
Roodbakkend	9	85
Steengoed	1	12

5.3.2. Overige vondsten

De overige vondsten bestonden voornamelijk uit kleine fragmenten bot en stukjes glas en metaal. 35 Fragmenten leer zijn aangetroffen, vermoedelijk het snijafval van leerbewerking. Bijzondere vondsten zijn een fragment van een glis, een kam van been en een fragment van een stenen spinklosje (afb. 19 en 20).

Materiaal	Aantal	Gewicht
Bot	461	8053
Glas	-	454
Metaal	27	1018
Organisch materiaal	82	490
Keramiek	162	63640
Hout	42	17951

Afb. 19 fragment van een stenen spinklosje.

Afb. 20. Benen kam

6. Waardestelling en Selectieadvies

De waardestelling van de vindplaats wordt bepaald aan de hand van de volgende criteria:

1. Belevingsaspecten waarbij zaken als schoonheid en herinneringswaarde een rol spelen.
2. Fysieke criteria zoals de gaafheid en conservering van de sporen en vondsten.
3. Inhoudelijke criteria zoals zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit van de vindplaats.

De hierboven genoemde aspecten worden gewaardeerd op een schaal van 1 tot 3 (1 laag, 2 gemiddeld en 3 hoog). Wanneer een vindplaats op basis van fysieke en inhoudelijke kwaliteiten een bovengemiddelde score krijgt, wordt hij aangemerkt als behoudenswaardig.

De fysieke en inhoudelijke kwaliteiten van het Stadhuisplein worden hieronder kort behandeld. De belevingswaarde is op het Stadhuisplein niet van toepassing aangezien het om een niet-zichtbaar monument gaat.

6.1 Fysieke kwaliteiten van de vindplaats

Onder fysieke kwaliteiten vallen meerdere factoren. De gaafheid van de vindplaats wordt bepaald a.d.h.v. een aantal parameters, zoals de aanwezigheid en gaafheid van de sporen, de intactheid van de stratigrafie, of mobilia in situ zijn aangetroffen, de ruimtelijke relatie tussen de mobilia onderling en tussen sporen en mobilia, en de stabiliteit van de natuurlijke omgeving. Onder de conservering van de vindplaats valt de conditie van zowel de vondsten als de sporen.

Op basis van het inventariserend veldonderzoek kan geconcludeerd worden dat het archeologisch bodemarchief op het grootste deel van het Stadhuisplein in de jaren '30 tot een diepte van 1,5 meter beneden maaiveld (0,5 meter – NAP) verstoord is. Plaatselijk zal dit dieper zijn, namelijk daar waar kelders diep zijn weggesloopt. Plaatselijk zal dit echter ook ondieper zijn: op de binnenplaatsen of in de niet-onderkelderde delen van de huizen. Juist deze laatste plaatsen zijn het meest interessant omdat hier het minst sprake is van verstoring van de oudste ophogingspakketten en mogelijk nog een oud loopniveau aanwezig kan zijn. In een strook van 9 meter grenzend aan het Stadhuis is de bodem in hoge mate verstoord. Hier zijn naar verwachting geen archeologische resten meer aanwezig. Langs de gevel van het huidige café City Hall is geen sprake van enige verstoring van de bodem.

Door de grondige sloop zijn de bewoningsfasen vanaf de 15e eeuw vrijwel geheel verdwenen: alleen de diepere kelderniveaus en de onderzijden van de fundering resteren nog. De onderste, oudere ophogings- en bewoningsniveaus zijn echter wel grotendeels intact gebleven. Op het gehele plein zijn tot een diepte van 2 tot 2,5 meter – NAP zeer vondstrijke ophogingspakketten aanwezig daterend uit de 12e tot 14e eeuw, alsmede beschoeiingen en mogelijk de resten van houten huizen uit die periode.

De meeste mobilia zijn aangetroffen in de ophogingspakketten onder de steenbouwfase. De conserveringsomstandigheden voor vondsten en sporen zijn in deze onverstoorde lagen zeer goed. Zowel organische en anorganische materialen zijn zeer goed geconserveerd.

6.2 Inhoudelijke kwaliteiten van de vindplaats

Onder inhoudelijke kwaliteiten vallen de zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit van de vindplaats.

Het vondstcomplex ter plaatse van het Stadhuisplein is niet uitzonderlijk zeldzaam. De oevers van de Rijn zijn aan weerszijden nog redelijk onverstoord gebleven doordat grootschalige nieuwbouw in deze zone van de binnenstad is uitgebleven. Uitzondering hierop is het huidige stadhuis en het bouwblok tussen de Maarsmansteeg en de Mandenmakerssteeg dat grotendeels onderkelderd is. De oude bewoningsfasen, daterend vanaf de 12e eeuw, zijn naar verwachting onder de aangrenzende huizenblokken nog grotendeels intact aanwezig. De situatie onder het stadhuisplein is daardoor niet uniek.

Ten aanzien van de informatiewaarde scoort de vindplaats hoog. Recent en systematisch onderzoek van vergelijkbare vindplaatsen heeft in Leiden niet plaatsgevonden. Onderzoek naar de vroegste bewoningsfasen van dit deel van de stad is eveneens slechts sporadisch uitgevoerd. Het vondstcomplex op het Stadhuisplein leent zich zeer goed voor het opvullen van leemtes in de kennis over deze periode en sluit daarmee aan op de onderzoeksproblematiek van de vroeg-stedelijke ontwikkeling van Leiden.

Er is sprake van zowel synchrone als diachrone archeologische context: de vindplaats op het Stadhuisplein is onderdeel van een stadsuitbreiding die de gehele Rijnsoever besloeg en vervolgens meerdere eeuwen bewoond is. De diachrone context is echter beperkt aangezien de jongere steenbouwfases (15e eeuw en later) zijn verdwenen. Op basis hiervan kan de ensemblewaarde van de vindplaats gemiddeld tot hoog genoemd worden.

Waarden	Criteria	Scores
Beleving	Schoonheid	nvt
	Herinneringswaarde	nvt
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	2
	Conservering	3
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	2
	Informatiewaarde	3
	Ensemblewaarde	2 - 3
	Representativiteit	2

Tabel 1. Waarderingstabel voor het Stadhuisplein.

6.3 Selectieadvies

Op basis van de fysieke en inhoudelijke kwaliteiten is het bodemarchief op het Stadhuisplein zonder twiifel behoudenswaardig te noemen. Behoud van het bodemarchief gebeurt door- gaans bij voorkeur in situ (in de bodem); indien dit niet mogelijk is, kan gekozen worden voor behoud ex situ (behoud van kennis middels archeologisch onderzoek). Behoud in situ is in het geval van het Stadhuisplein echter niet noodzakelijk. Meerdere argumenten pleiten voor behoud ex situ. Ten eerste is de zeldzaamheid van de vindplaats niet hoog maar gemiddeld: er zijn vergelijkbare vindplaatsen onverstoord behouden onder de bestaande bebouwing aan weerszijden van het Stadhuisplein. Ten tweede is de top van het bodemarchief als gevolg van de sloopactiviteiten begin 20e eeuw verdwenen, waardoor ook informatie over de jongere bewoningsfasen (een deel van de diachrone context) van het gebied verloren is gegaan. Tot slot heeft aanvullend archeologisch onderzoek van het Stadhuisplein in dit geval meer nut omdat het ons in staat stelt om systematisch onderzoek te doen naar dit type vondstcomplex. Een opgraving kan veel toevoegen aan de kennis over deze periode en over de ontwikkeling van dit deel van de stad. Dergelijke kennis kan vervolgens benut worden voor behoud van vergelijkbare vindplaatsen.

7. Samenvatting

In de periode tussen 23 februari en 5 maart 2004 is door het bureau Monumentenzorg & Archeologie van de gemeente Leiden een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op het Stadhuisplein te Leiden.

Tijdens dit onderzoek werden funderingen aangetroffen van vijf huizen die in de peri- ode 1350-1400 gebouwd zijn. De funderingen waren tot grote diepte weggebroken (ca. 1,5 - 1,8 meter beneden maaiveld) en bestonden uit zij- en achtermuren en enkele (kelder)vloerniveaus. Onder deze steenbouwfase werden tot een diepte van 2,5 meter onder maaiveld zeer vondstrijke ophogingspakketten aangetroffen. Deze pakketten zijn op grote schaal aangebracht in de periode dat de Rijnsoever werd ontgonnen. De lagen zijn, op basis van het aardewerk dat is verzameld, gedateerd in de periode 1150-1300. Op enkele plaatsen zijn houten palen in de ophogingslagen waargenomen. Het was echter niet mogelijk vast te stellen of deze houten palen bij een beschoeiing of een mogelijke huisplattegrond behoorden. Vondsten zijn vooral aangetroffen in de 12e en 13e eeuwse ophogingslagen. De niveaus boven de funderingen waren zeer verrommeld en bevatten vondsten uit de periode 1500-1900.

Vastgesteld is dat een deel van het Stadhuisplein door sub-recente bouwwerkzaamheden is verstoord. In een zone van 9 meter langs het Stadhuis is het archeologisch bodemarchief vol- ledig verdwenen. Ook is over het gehele plein de bovenste 1 tot 1,5 meter volledig verstoord als gevolg van de grondige sloopwerkzaamheden in het begin van de 20e eeuw. Hierdoor zijn de resten die nog in de bodem aanwezig zijn minder complex dan verwacht. Van de steenbouwfases die aanwezig zijn geweest, resteert alleen nog het onderste niveau van de keldervloeren en funderingen. De hieronder gelegen ophogingspakketten zijn vrijwel intact maar niet complex.

De archeologische resten zijn op basis van fysieke en inhoudelijke kwaliteiten behoudens- waardig te noemen. Behoud in situ heeft in dit geval niet de voorkeur boven behoud ex situ aangezien de archeologische resten op de criteria zeldzaamheid en gaafheid slechts een gemiddelde waardering hebben.

Literatuur

- Dröge, J., 2001: *Het Stadhuis van Leiden*.
- Halewas, D.P., 1981: Een gat in de Breestraat te Leiden, in: *Bodemonderzoek in Leiden 1981*, p. 23-46.
- Moerman, I.W.L., 1979: De Vismarkt: *Leids Jaarboekje 1979*.
- Oerle, H.A. van, 1975, *Leiden binnen en buiten de stadsvesten*, Leiden.
- Orsel, E, in prep: Zijn er nog middeleeuwse huizen in Leiden?, in: H. van den Ende e.a., *Bodemschatten en bouwgeheimen 2*, Leiden
- Suurmond-Van Leeuwen, H., Verslag over het jaar 1978, met inbegrip van de maanden november en december 1977, in: *Bodemonderzoek in Leiden 1978*.
- Suurmond-Van Leeuwen, H., Verslag over het jaar 1980, in: *Bodemonderzoek in Leiden 1980*.
- Suurmond-Van Leeuwen, H., Verslag over het jaar 1981, in: *Bodemonderzoek in Leiden 1981*.

Bijlage 1

De bewoners van de panden ter plaatste van het huidige Stadhuisplein.

Tekening naar H.A. van Oerle.

20: De Scheenhoet (Huis 7)	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Jaepgen Willemdr. en Jan Desusrijns, kleermaker Jan Fredericksz., kuiper Dirck van Werkhoven, goudsmid A. Kuijpers, hoedenverkoper G.W. Gründeman, koopman
21: 't Gulden Vercken (Huis 6)	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Dirck Cornelisz. Vinck, korenkoper Dirck Cornelisz. Vinck, korenkoper Cornelis Engelsz. van der Borst C. Bavelaar, zilversmid F.A. Gründeman, koopman
22: (Huis 5)	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Willem Adriaensz. Suytbroeck, bakker Willem Adriaensz. Suytbroeck, bakker Willem Symonsz. Hasius, bakker J. de Leeuw, koperslager C. Baaten, broodbakker
23: De Meelsack (Huis 4)	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Adriaen Maertsz. De Swart, bakker Adriaen Maertsz. De Swart, bakker Hendrick Verbeeck, lintreder Chr. Dop, tabakverkoper B.J. Backhuys, winkelier
24: Scolden (Huis 3)	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840: 1929:	Engel Adriaensz., schoenmaker Engel Adriaensz., schoenmaker Thomas Pietersz. (tot 1655), Jan Cool, tabakverkoper (na 1655) Weduwe N. Chimaer, rentenierster J.C. Bernard, winkelier A.J. Bernard, N.V. Leidsche Ijzerhandel v/h firma J.C. Bernard
25: De Gulden Molen	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Hendrick Adriaensz., bakker Willem Jacobsz. Van der Heyde, kruidenier Lieven Arentsz. Van der Walle, kruidenier D.J. Nier, bradewijnverkoper C.V. Visser, hoedenwinkel
26: 't Suyckerhuys	1581: 1601: 1650: 1748-1749: 1840:	Willem Jacobsz., kruidenier Joris Christiaensz., kruidenier Weduwe Leenaert Maertensz. Van der Duyn J. de koning, keurslijfmaker J. Brouwer, winkelier

Bijlage 2 Spoordateringen

Werkput 1 Spoornummer	Vondstnummer	Datering vondstnummer	Datering spoor
S1	0024: 0005:	? 1200-1300	1200-1300
S18	0015: 0049: 0071: 0070:	? 1150-1250 1200-1300 >1150	1150-1300
S20	0017 0044: 0040:	1150-1225 1200-1325 2de helft 12de eeuw	1150-1325
S36	0047: 0027	>1275 <1325	1275-1325
S38	0021	1280-1350	1280-1350
S43	0026:	2de helft 12de eeuw	1150-1200
S46	0029	1175-1250	1175-1250
S61	0039	? Andenne	
S64	0057:	laat 12de-begin 13de eeuw	1175-1225
S65	0058:	1100-1200	1100-1200
S67	0065	1175-1250	1175-1250
S73	0056:	2de helft 12de eeuw	1150-1200
S74	0052:	2de helft 12de eeuw	1150-1200
S82	0051:	1175-1225	1175-1225
Werkput 2 Spoornummer	Vondstnummer	Datering vondstnummer	Datering spoor
S1/9	0024:	XIIB-XIIIAB	1150-1300
S1	0001:	XIIB-XIIIA	1150-1250
S17	0009: 0010:	XIII-XIVa XIIB	1150-1200
S19	0014:	XIIB	1150-1200
S22	0021: 0018:	XIIB-XIIIA XIIB-XIIIA	1150-1250
S9999	0023:	XIIIB	1250-1300

Bijlage 3 Aardewerk

Vondstnummer	Volgnr.	Spoor	Type	Rand	Bodem	Wand	Oor	Aant	Gewicht	Datering van	tot
04SPLV010005	1	0001	Andenne			1		1	6		
04SPLV010005	2	0001	Paffrath	1				1	18		
04SPLV010005	3	0001	roodbakkend		1			1	13		
04SPLV010015	1	0018	Andenne			1		1	13		
04SPLV010017	1	0020	Andenne			2		2	20		
04SPLV010017	2	0020	Pingsdorf			2		2	8		
04SPLV010017	3	0020	roodbakkend			1		1	6		
04SPLV010017	4	0020	Hoogversierd			1		1	3		
04SPLV010017	5	0020	Paffrath	1		9		10	80		
04SPLV010021	1	0038	roodbakkend	1		1		2	18		
04SPLV010021	2	0038	steengoed			1		1	12		
04SPLV010024	1	0001	Andenne	1				1	2		
04SPLV010027	1	0036	proto-steengoed			1		1	4		
04SPLV010029	1	0046	Paffrath	1	3			4	69		
04SPLV010040	1	0020	Andenne	1	1	1		3	60		
04SPLV010044	1	0020	proto-steengoed (brunsum-schinveld)			1		1	19		
04SPLV010047	1	0036	roodbakkend			1		1	7		
04SPLV010049	1	0018	Paffrath	1		2		3	18		
04SPLV010049	2	0018	proto-steengoed			1		1	7		
04SPLV010049	3	0018	kogelpot			3		3	34		
04SPLV010049	4	0018	Andenne		1			1	24		
04SPLV010051	1	0082	kogelpot			1		10	0		
04SPLV010051	2	0082	proto-steengoed		1			1	52		
04SPLV010051	3	0082	Pingsdorf?	1				1	3		
04SPLV010052	1	0074	Pingsdorf	1				1	16		

Vondstnummer	Volgnr.	Spoor	Type	Rand	Bodem	Wand	Oor	Aant	Gewicht	Datering van	tot
04SPLV010052	2	0074	kogelpot			1		1	6		
04SPLV010056	1	0073	Andenne			1		1	26		
04SPLV010057	1	0064	kogelpot?			1		1	18		
04SPLV010057	2	0064	Paffrath	1		2		3	27		
04SPLV010058	1	0065	Pingsdorf			2		2	13		
04SPLV010058	2	0065	onbekend			1		1	9		
04SPLV010065	1	0067	kogelpot			2		2	10		
04SPLV010065	2	0067	Paffrath			3		3	32		
04SPLV010065	3	0067	proto-steengoed (brunsum-schinveld)			1		7	0		
04SPLV010070	1	0018	Andenne			2		2	8		
04SPLV010071	1	0018	Paffrath			1		1	7		
04SPLV010071	2	0018	roodbakkend		2	1		3	35		
04SPLV020001	1	0001	Paffrath	2		12		14	115		
04SPLV020001	2	0001	Pingsdorf			6		6	35		
04SPLV020001	2	0001	?			1		1	5		
04SPLV020001	4	0001 ???	Andenne	2		4		6	96		
04SPLV020006	1	9999	roodbakkend			2		2	9		
04SPLV020006	2	9999	bijna-steengoed		1			1	14		
04SPLV020007	1	0018	onbekend			2		2	11		
04SPLV020007	2	0018	Pingsdorf	3	3	5		11	251		
04SPLV020009	1	0017	steengoed			1		1	12	1200	1325
04SPLV020009	2	0017	Paffrath	2		1		3	63		
04SPLV020009	3	0017	Andenne			2	1	3	71		
04SPLV020009	4	0017	roodbakkend		1	1		2	13		
04SPLV020009	5	0017	kogelpot			2		2	9		

Vondstnummer	Volgnr.	Spoor	Type	Rand	Bodem	Wand	Oor	Aant	Gewicht	Datering van	tot
04SPLV020010	1	0017	Andenne			4		4	34	1150	1200
04SPLV020010	2	0017	onbekend			3		3	13		
04SPLV020010	3	0017	Paffrath	2		10		12	122		
04SPLV020014	1	0019	proto-steengoed			1		1	15		
04SPLV020014	2	0019	Paffrath	1		1		2	17	1150	1200
04SPLV020018	1	0022	Andenne		1	1		2	65		
04SPLV020018	2	0022	proto-steengoed			1		1	9		
04SPLV020021	1	0022	Paffrath	1				1	10	1150	1250
04SPLV020023	1	9999	proto-steengoed			1		1	37	1250	1300
04SPLV020024	1	0001 0009	Pingsdorf			4		4	38		
04SPLV020024	2	0001 0009	Andenne		1	5		6	87		
04SPLV020024	3	0001 0009	roodbakkend			1		1	11		
04SPLV020024	4	0001 0009	Paffrath			4		4	33		
04SPLV020026	1	0043	Andenne			1		1	6		

